

Lila Wyszowska

PLASTYKA

Program nauczania
w klasach 4–6
szkoły podstawowej

 OPERON

Gdynia 2008

Projekt okładki: Artur Tarasiewicz
Redaktor prowadzący: Aleksandra Bednarska
Redakcja językowa: Aleksandra Bednarska
Skład: Krzysiek Przewoźny
Korekta: Beata Żukowska

Program dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu programów nauczania plastyki w klasach IV–VI szkoły podstawowej na podstawie opinii rzeczoznawców: mgr. Marka Sadowskiego i prof. dr hab. Wiesławy Limont.

Numer dopuszczenia: **DPN-5002-01/08**

© Copyright by Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o. & Lila Wyszowska
Gdynia 2008
Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy
zabronione.
9-8/V

Wydawca:
Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.
81-212 Gdynia, ul. Hutnicza 3
tel. centrali 058 679 00 00
e-mail: info@operon.pl
<http://www.operon.pl>

ISBN 978-83-7461-792-5

Spis treści

Wstęp	4
I. Cele edukacji	5
II. Szczegółowe cele edukacyjne	6
III. Materiał nauczania plastyki w klasach IV–VI szkoły podstawowej	9
Materiał na dwa lata nauczania	9
Materiał na trzy lata nauczania	14
IV. Procedury osiągania celów edukacyjnych	21
V. Ocena osiągnięć ucznia	24
VI. Przewidywane osiągnięcia ucznia	27
VII. Uwagi końcowe	30

Wstęp

Proponowany program nauczania ma stanowić podstawę, dzięki której nauczyciel plastyki wprowadzi ucznia w świat wiedzy plastycznej, wrażliwości, spostrzegawczości i wyobraźni. Standardy wymagań edukacyjnych, oparte na obowiązujących standardach wymagań egzaminacyjnych dla klasy VI szkoły podstawowej, będą realizowane na każdej lekcji plastyki i obejmują:

- **czytanie,**
- **pisanie,**
- **rozumowanie,**
- **korzystanie z informacji,**
- **wykorzystanie wiedzy w praktyce.**

Dodatkowo, biorąc pod uwagę, że czas szkoły podstawowej to okres wzmożonego rozwoju motoryki dziecka, zakłada się także konieczność **aktywności plastycznej**, gdyż może ona pozwolić na uzewnętrznienie osobowości przy zaspokojeniu naturalnej potrzeby ruchu.

Działalność plastyczna ucznia w tym wieku jest dla niego niezwykle ważna, ponieważ poprzez nią intuicyjnie wyraża swój wewnętrzny świat przeżyć i pragnień. Nauczyciel plastyki powinien poczuwać się do dużej odpowiedzialności, wspierać i motywować dziecko, i tak postępować, aby nie czuło się skrzepowane, ograniczone czy oceniane według niezrozumiałych dla siebie zasad. Poprzez zadawanie pytań, okazywanie cierpliwości oraz udzielanie pochwał buduje się jego wiarę we własne siły, co niewątpliwie przełoży się na stosunek do nauki w ogóle oraz na nastawienie do otoczenia.

Pomimo że czas zajęć jest ograniczony, a liczba uczniów w klasie dość duża, należy każdego traktować indywidualnie. Dotyczy to zarówno tempa pracy dzieci, jak też ich możliwości twórczych. Niebagatelną rolę odgrywają tu metody pracy nauczyciela, ich dobór, a zwłaszcza różnorodność.

Urozmaicone zajęcia – stosowanie różnych technik plastycznych, spacer połączony z obserwacją otoczenia, dyskusja, zabawa, pokaz multimedialny, wizyta w muzeum, film oraz wykorzystanie innych sposobów inspiracji (muzyka, literatura) – z pewnością wpłyną pozytywnie na aktywność ucznia podczas lekcji. Bardzo ważna jest też atmosfera zajęć, wzajemna życzliwość, tolerancja i zaufanie, co sprzyja radosnej twórczości.

Należy uzmysławiać uczniom, iż sztuka jest (lub może być) częścią ich życia jako sposób wyrażania siebie czy zajmujące hobby. Należy też wyjaśniać, dlaczego jest potrzebna, jakie są powody, że ludzie tworzą. Trzeba przywoływać kontekst społeczno-historyczny powstania omawianych dzieł sztuki oraz ich funkcje (religijne, zdobnicze czy czysto artystyczne). Ważne jest obrazowe wyjaśnienie technik powstania dzieła zwykle fascynujących dzieci.

Należy podkreślić niezwykle istotną kwestię związaną z pracą nauczyciela plastyki: **prosty język przekazu**. Powinno to dotyczyć wszystkich informacji kierowanych do ucznia, w tym omawiania jego prac plastycznych, analizy czy raczej opowiadania o dziełach sztuki, prowadzenia dyskusji – dziecko potrzebuje jasnego komunikatu, podanego znanymi sobie słowami. Tak też trzeba wprowadzać nową terminologię – od tłumaczenia zjawisk do podawania pojęć.

Umiejętnie rozwijane możliwości dziecka powinny wzbudzić w nim chęć tworzenia, co jest jednym z nadrzędnych celów edukacji plastycznej.

I. Cele edukacji

Założeniem szkolnej edukacji jest wszechstronny rozwój ucznia. W cyklu nauczania plastyka stanowi przedmiot ważny, gdyż – oprócz dostarczania wiedzy i kształtowania umiejętności – rozwija kreatywność dziecka, umożliwia ekspresję jego wrażliwości, daje radość tworzenia. Znaczenie zajęć plastycznych dla grupy wiekowej uczącej się w klasach IV–VI jest między innymi z tych powodów wręcz nieocenione.

Zajęcia szkolne z plastyki zakładają spójną realizację zadań w trzech kierunkach:

- 1. nauczania,**
- 2. nabywania umiejętności,**
- 3. kształtowania postaw.**

1. Nauczanie

- poznanie podstawowego zasobu terminów i pojęć plastycznych oraz prawidłowe i swobodne ich stosowanie w wypowiedziach uczniów,
- zapoznanie się z elementarnymi zjawiskami w sztuce (podstawy chronologii dziejów sztuki, lokalizacja poszczególnych kultur, treści i funkcje sztuki w poszczególnych epokach),
- przyswojenie podstawowego kanonu wielkich dzieł sztuki i ich twórców,
- wskazywanie zależności sztuki od innych dziedzin życia: sytuacji społeczno-politycznej, nauki, rozwoju przemysłu, handlu itd.,
- uczenie wartościowania obecnych wokół dzieł i zjawisk artystycznych,
- zapoznanie z najciekawszymi przykładami regionalnej sztuki ludowej,
- poznanie podstawowych technik plastycznych,
- kształtowanie zdolności myślenia syntetycznego i analitycznego.

2. Nabywanie umiejętności

- wyposażanie uczniów w podstawowe umiejętności w zakresie opanowania warsztatu plastycznego (planowania i organizacji swojego miejsca pracy, opanowania podstawowych technik plastycznych, posługiwania się przyborami plastycznymi),
- kształtowanie samodzielnego myślenia,
- kształtowanie samooceny,
- przeprowadzanie publicznej prezentacji zadań oraz wyrażanie poglądów,
- organizowanie pracy zespołowej (komunikowania się w zespole),
- rozwiązywanie problemów w sposób twórczy,
- praktyczne wykorzystywanie wiedzy z zakresu sztuk plastycznych i zdolność włączenia w jej codzienne życie,
- samodzielne wyszukiwanie, porządkowanie i przedstawianie informacji z różnych źródeł.

3. Kształtowanie postaw

- wyrabianie nawyku wnikliwej obserwacji, koncentracji i dociekliwości w pracy,
- rozwijanie poprzez wiedzę postawy wartościującej,
- budowanie podstaw tolerancji oraz uświadomienie wartości pluralizmu,
- rozwijanie zamiłowań plastycznych i wdrażanie do uczestnictwa w kulturze dzięki poznaniu bogactwa świata sztuki i różnorodności postaw twórczych,
- rozwijanie zdolności pełniejszej percepcji wizualnej, zarówno w odniesieniu do dzieł wykonanych przez człowieka, jak i twórców natury, w celu refleksji, oceny i przeżywania otaczającej człowieka rzeczywistości.

II. Szczegółowe cele edukacyjne

Szczegółowe cele edukacyjne zakładają edukację wielopłaszczyznową, uwzględniającą:

- **nabywanie wiedzy,**
- **wykorzystanie zdobytych wiadomości w praktyce,**
- **kształtowanie osobowości,**

przy czym podstawową metodą pracy ucznia scalającą te właśnie cele są działania plastyczne, które powinny być realizowane na każdej lekcji.

Podane poniżej szczegółowe cele edukacyjne są oparte na podstawie programowej, której założenia stanowią punkt wyjścia dla prowadzenia lekcji plastyki.

1. Rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata

Uczeń:

- rozwiązuje problemy plastyczne w sposób innowacyjny, twórczy,
- inicjuje i przeprowadza grupowe działania nastawione na najbliższe otoczenie,
- poprzez uczestnictwo w kulturze kształci aktywność wobec jej przejawów.

2. Rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka

Uczeń:

- wzbudza w sobie refleksje na temat otaczającego świata,
- rozwija wyobraźnię poprzez zadania wymagające myślenia plastycznego,
- akceptuje swobodną ekspresję plastyczną, a w szczególności motywowanie do wyrażania własnych opinii, przeżyć i wspierania ich argumentami,
- kształcenie samodzielności i odpowiedzialności za własne sądy i decyzje,
- kształtuje postawy tolerancji wobec ludzi, ich wyglądu i światopoglądu.

3. Rozwijanie wrażliwości plastycznej

Uczeń:

- kształtuje zdolności pełniejszej percepcji wizualnej zarówno dzieł rąk ludzkich, jak i twórców natury,
- poznaje wielość kultur oraz różnorodność postaw twórczych,
- kształtuje postawy tolerancji i pluralizmu zarówno w kulturze, jak i w życiu społecznym,
- przygotowuje się do samodzielnego poruszania się w świecie obrazu, rozumienia symboli, znaków, metafor wizualnych,
- kształci postawę aktywności twórczej poprzez motywowanie do działania,
- poznaje techniki i sposoby wyrażania naturalnej potrzeby ekspresji plastycznej.

4. Rozwijanie umiejętności refleksyjnego patrzenia

Uczeń:

- nabywa podstawową wiedzę z zakresu dziejów sztuki,
- nabywa umiejętność poprawnego stosowania pojęć i terminów plastycznych w celu mówienia o zjawiskach artystycznych oraz rozumienia tekstów o sztuce,

- kształci umiejętności wyrażania własnych opinii i odczuć na temat obserwowanych zjawisk artystycznych i otaczającej rzeczywistości,
- kształci umiejętności analizy zjawisk zastanych i kreowanych.

5. Rozwijanie zainteresowań i zamiłowań plastycznych

Uczeń:

- opanowuje podstawową wiedzę z zakresu sztuk plastycznych i umiejętność wykorzystania jej w praktyce,
- aktywizuje do działań twórczych poprzez zapoznanie z podstawowymi środkami ekspresji plastycznej oraz interesującymi technikami w różnych dziedzinach plastycznych,
- motywuje do poszukiwania informacji z różnych źródeł,
- zapoznaje się z podstawowymi wiadomościami z dziejów sztuki dotyczącymi chronologii epok, najważniejszych dzieł, reprezentatywnych twórców,
- przyporządkowuje dzieła do epoki czy stylu na podstawie charakterystycznych cech,
- kształci umiejętności posługiwania się podstawowymi terminami i pojęciami plastycznymi w swych wypowiedziach o sztuce i rzeczywistości,
- kształci umiejętności odczytywania i rozumienia informacji zawartych w przekazie wizualnym.

6. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności plastyczne

Uczeń:

- umiejętnie organizuje własny warsztat pracy,
- ma motywację do twórczego działania,
- kształtuje umiejętności planowania i realizacji zadania,
- umiejętnie dobiera środki wyrazu plastycznego do problemu,
- umiejętnie posługuje się przyborami, narzędziami i materiałami plastycznymi,
- wykazuje mobilizację w pracy, dociekliwość twórczą, dbałość o czytelność i estetykę wykonanej pracy,
- wyrabia nawyk utrzymywania porządku podczas pracy,
- kształtuje zdolności porozumiewania się w zespole,
- kształtuje umiejętności prezentacji i obrony własnej twórczości z elementami samooceny,
- wyrabia szacunek do pracy własnej i innych,
- zapoznaje z różnymi formami aktywności artystycznej,
- zachęca do wykonywania elementów dekoracji w domu, szkole, świetlicy,
- jest zmotywowany do samodzielnego poszukiwania form i metod ekspresji plastycznej.

7. Wprowadzanie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze

Uczeń:

- organizuje wystawy plastyczne w szkole, mieście, plenerze,
- uczestniczy w konkursach plastycznych i warsztatach i organizuje je,
- wprowadza do uczestnictwa w imprezach kulturalnych, wskazuje ich rangę i znaczenie dla środowiska,

- zapoznaje się z różnymi formami kontaktu z dziełami sztuki,
- kształtuje czynną postawę wobec wydarzeń artystycznych,
- kształtuje tolerancję w życiu społecznym poprzez przyswajanie wiedzy o sztuce w jej wielości i różnorodności.

8. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę szkolną

Uczeń:

- inicjuje sytuacje dające uczniom poczucie współuczestnictwa w tworzeniu atmosfery szkolnej w wydarzeniach takich, jak: wystawy, dekoracje okolicznościowe, kiermasze wyrobów własnych, aukcje prac, kampanie reklamowe lub wyborcze, spektakle oraz innych form „bezinteresownego działania, procesu twórczego – wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności”*,
- kształtuje poprzez te działania postawy społecznie potrzebne,
- umożliwia kontakt ze sztuką wysoką,
- rozbudza zainteresowania kulturą regionu, w tym sztuką ludową,
- uaktywnia środowisko lokalne: wsi, miasteczka, osiedla, dzielnicy.

III. Materiał nauczania plastyki w klasach 4-6 szkoły podstawowej

MATERIAŁ NA DWA LATA NAUCZANIA

PIERWSZY ROK NAUCZANIA

Zagadnienia wprowadzające

1. Co to jest sztuka? Kto to jest artysta? Miejsca, gdzie można spotkać się ze sztuką (galerie, muzea, skanseny, teatr, film, telewizja, Internet). Czy sztuka jest potrzebna?
2. Rodzaje sztuk plastycznych (malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, architektura).
3. Wstęp do historii sztuki – dzieła malarstwa, rzeźby i architektury jako odzwierciedlenie epoki, w której powstały.

Propozycje tematów wprowadzających mają fundamentalne znaczenie, gdyż w ten sposób określamy przestrzeń, w której będziemy się poruszać. Zalecana jest metoda warsztatowa, aby każde dziecko mogło się wypowiedzieć, powołując się na swoje doświadczenie. Poprzez zapisanie wypowiedzi na tablicy naprowadzamy klasę na przeznaczony do omówienia temat, akcentując jednocześnie ciekawe spostrzeżenia uczniów. Podczas pierwszego roku nauczania plastyki rozpoczynamy wprowadzanie podstawowych zagadnień z dziejów sztuki.

Prezentacja sztandarowych dzieł ma posłużyć ogólnej orientacji w tak obszernym materiale, głównie w ujęciu przyczynowo-skutkowym.

Środki wyrazu plastycznego

1. Barwa

- podstawowe i pochodne
- barwy czyste i złamane
- barwy ciepłe i zimne
- tonacje barwne (wąska i szeroka gama barw, walor)

2. Linia

- kreska jako wyraz ekspresji
- kreska jako określenie kształtu i przestrzeni

3. Plama

- plama jako forma, kształt
- plama jako wyraz ekspresji plastycznej

4. Faktura

- poszukiwania z wykorzystaniem różnych materiałów

5. Kompozycja

- kompozycja jako sposób rozmieszczenia elementów na płaszczyźnie i w przestrzeni (wielkość, kształt i układ form)
- kompozycja statyczna i dynamiczna
- kompozycja pasowa
- kompozycja symetryczna (symetria środkowa i wieloosiowa)
- kompozycja rytmiczna

Wiadomości o środkach wyrazu plastycznego utrwalamy głównie za pomocą zadań plastycznych. Proponujemy ciekawe tematy ćwiczeń i różnorodne techniki. Poszczególne zagadnienia zostaną rozszerzone w klasie następnej o zasady nimi rządzące.

6. Podstawowe wiadomości dotyczące sztuki ludowej

- wytwory regionalnej sztuki ludowej (w warsztatach twórców)
- zdobnictwo obrzędowe okresu Bożego Narodzenia i Wielkanocy

Dzieje sztuki w zarysie (od prehistorii do końca średniowiecza)

1. Sztuka prehistoryczna

- rys chronologiczny (paleolit, neolit, epoka brązu i żelaza) w kontekście rozwoju społeczności
- malarstwo naskalne (malowidła w Lascaux i Altamirze)
- budowle megalityczne (Stonehenge w Anglii)
- gród w Biskupinie jako przykład zabytku prehistorycznej sztuki budowlanej na terenie Polski

2. Sztuka starożytna – Egipt

- rys chronologiczny i geograficzny, religia i stosunki społeczne
- architektura (piramida Cheopsa jako przykład budowli sepulkralnej)
- malarstwo („Faraon na polowaniu” – kanon postaci)
- rzeźba (Sfinks jako symbol starożytnego Egiptu, kanon na przykładzie posągu faraona)

3. Sztuka starożytna – Grecja

- warunki rozwoju sztuki w Grecji
- porządki architektoniczne
- architektura – świątynie, teatry (Partenon jako przykład świątyni greckiej)
- rzeźba (Fidiasz, Myron, Poliklet – słynni rzeźbiarze i ich dzieła)
- malarstwo wazowe (tematyka i kolorystyka)

4. Sztuka starożytna – Rzym

- warunki rozwoju sztuki rzymskiej
- architektura – Rzymianie, wielcy budownicy; drogi, tuki triumfalne, akwedukty i inne budowle użyteczności publicznej, jak bazyliki, termy, amfiteatry (Koloseum, łuk Tytusa, akwedukt w Pont du Gard)
- rzeźba (posąg konny Marka Aureliusza)
- malarstwo (freski z Pompejów)

5. Sztuka wczesnochrześcijańska

- warunki rozwoju sztuki pierwszych chrześcijan
- malowidła w katakumbach rzymskich (symbolika przedstawień)
- bazylika wczesnochrześcijańska – przeznaczenie i konstrukcja

6. Sztuka bizantyńska

- okoliczności rozwoju sztuki Bizancjum
- architektura (świątynia Hagia Sophia)
- ikona – święty obraz (tematyka, sposób wykonania)
- mozaika (San Vitale w Rawennie)

7. Sztuka średniowiecza – romanizm

- wpływ tła historycznego na sztukę romańską
- architektura – rodzaje budowli, cechy charakterystyczne, konstrukcja, kamień jako materiał budowlany (kolegiata w Tumie pod Łęczycą)
- malarstwo – freski i iluminacje (edukacyjny charakter przedstawień)
- rzeźba i płaskorzeźba podporządkowana architekturze (Drzwi Gnieźnieńskie)

8. Sztuka średniowiecza – gotyk

- wpływ tła historycznego na sztukę gotycką
- architektura: przełom w konstrukcji budowli – system filarowo-żebrowy, łuki odporowe i przypory
- cegła jako materiał budowlany
- elementy architektoniczne: maswerki, fiale (pinakle), rzygacze
- witraż – nowy element architektury
- rzeźba podporządkowana architekturze; realizm i ekspresja przedstawień, drewno jako materiał rzeźbiarski (ołtarz Wita Stwosza)
- malarstwo tablicowe

DRUGI ROK NAUCZANIA

Zagadnienia wprowadzające

W drugim roku nauczania uczniowie utrwalają wiadomości o środkach wyrazu plastycznego. Rozpoznawanie i nazywanie poszczególnych środków zostaje pogłębione o odpowiednie stosowanie rządzących nimi zasad. Do takich zasad należy świadome stosowanie kontrastu barw, faktur, wielkości, kształtów oraz budowanie pracy plastycznej zgodnie z zasadami określonej perspektywy lub kompozycji. Wymienione środki posłużą wyrażaniu nastroju i emocji w pracy plastycznej dzieci, chociaż już coraz częściej zaczyna występować koncepcyjne podejście do tematu. Tak jak i wcześniej należy proponować nowe rozwiązania techniczne i urozmaicone metody pracy. W dalszym ciągu ważne jest przeprowadzanie indywidualnych rozmów z uczniem o jego pracy, jak również omawianie na forum klasy prac uczniów i oglądanych reprodukcji bądź dzieł sztuki.

Środki wyrazu plastycznego

1. Barwa

- barwy podstawowe i pochodne
- barwy czyste i złamane
- barwy ciepłe i zimne
- tonacje barwne (wąska i szeroka gama barw, walor)
- kontrast barwny

2. Linia

- kreska jako wyraz ekspresji
- kreska jako określenie kształtu i przestrzeni

3. Plama

- plama jako forma, kształt
- plama jako wyraz ekspresji plastycznej

4. Faktura

- poszukiwania z wykorzystaniem różnych materiałów
- kontrast faktur

5. Kompozycja

- kompozycja jako sposób rozmieszczenia elementów na płaszczyźnie i w przestrzeni (wielkość, kształt i układ form)
- kompozycja statyczna i dynamiczna
- kompozycja pasowa
- kompozycja symetryczna (symetria środkowa i wieloosiowa)
- kompozycja rytmiczna

6. Perspektywa jako sposób ukazywania przestrzeni na płaskiej powierzchni obrazu

- perspektywa rzędowa i kulisowa
- plany w obrazie
- perspektywa linearna
- perspektywa powietrzna
- perspektywa malarska

Terminologia plastyczna, którą posługuje się nauczyciel podczas lekcji plastyki, ma duże znaczenie edukacyjne, jest również wymagana od ucznia podczas jego wypowiedzi. W ten sposób staje się ważnym elementem porozumienia, wpływa też bezpośrednio na zrozumienie i interpretację otaczających ucznia zjawisk wizualnych, co jest nadrzędnym celem w cyklu nauczania.

7. Podstawowe wiadomości dotyczące sztuki ludowej

- życie codzienne w dawnej wsi (skansen w regionie)
- architektura (stare drewniane domy w najbliższej okolicy)
- zdobnictwo obrzędowe okresu Bożego Narodzenia i Wielkanocy

Dzieje sztuki w zarysie – sztuka nowożytna (od renesansu do współczesności)**1. Renesans**

- wpływ tła historycznego na sztukę renesansu
- humanizm, nawiązanie do idei antycznych
- architektura – inspiracja architekturą starożytną, poszukiwanie proporcji budowli, równowagi i harmonii, podkreślenie statyki poprzez przewagę poziomów; kamienice, pałace, zamki, ratusze (Tempietto D. Bramantego, Szpital Niewiątek F. Brunelleschiego)
- rzeźba – niezależność wobec architektury, nowe przedstawienie postaci ludzkiej, której idealne proporcje, równowaga i harmonia kompozycji są przedmiotem poszukiwań artysty – akt („Dawid” Michała Anioła)
- malarstwo – tematyka religijna i mitologiczna, perspektywa malarska, miękki światłocień, idealizacja postaci („Mona Lisa” Leonarda da Vinci)
- wielcy twórcy (Leonardo da Vinci, Michał Anioł Buonarroti, Rafael Santi)

2. Barok

- wpływ tła historycznego na sztukę baroku
- architektura – świecka: pałace (Wersal, Wilanów), sakralna: kościoły (II Gesú, kościół Św. Karola u Czterech Źródeł F. Borrominiego); charakterystyczne cechy stylu: dynamika formy, bogactwo dekoracji
- malarstwo – tematyka religijna, sceny rodzajowe, martwa natura, pejzaże; cechy stylu: ostry modelunek światłocieniowy, dynamizm, realizm przedstawień (Rembrandt van Rijn, P. P. Rubens)
- rzeźba: ekspresja i dynamizm, dekoracyjność form, zależność wobec architektury („Dawid”, „Ekstaza św. Teresy”, „Apollo i Dafne” G. Berniniego)

3. Klasycyzm

- wpływ tła historycznego na sztukę klasycyzmu
- nawiązanie do antyku
- architektura – świecka: pałace oraz budowle użyteczności publicznej, w tym teatry, banki, urzędy, sakralna: kościoły
- malarstwo i rzeźba – inspiracja klasycznymi kanonami piękna; tematyka mitologiczna lub portrety wykonywane na zamówienie, idealizacja postaci („Śmierć Marata” J.L. Davida, „Paulina Borghese jako Wenus” A. Canovy)

4. Romantyzm

- wpływ tła historycznego na sztukę romantyzmu
- malarstwo – tematyka historyczna lub współcześnie przedstawiane postacie zazwyczaj w natchnionych pozach na tle pejzażu; charakterystyczna melancholia, dynamiczna forma, emocjonalne podejście do tematu („Wolność wiodąca lud na barykady” E. Delacroix, „Tratwa Meduzy” T. Géricault, „Kaprysy” F. Goi, „Szarża pod Somosierrą” P. Michałowskiego)

5. Realizm

- wpływ tła społeczno-politycznego na sztukę
- malarstwo i rzeźba – tematyka dnia codziennego z elementami krytyki społecznej („Anioł Pański” J. F. Milleta, „Kamieniarze” G. Courbeta)

6. Impresjonizm

- rozwój fotografii i nauki, wpływ na malarstwo
- malarstwo inne niż przedtem; obserwacja i malowanie zmieniającego się światła w plenerze, rejestrowanie wrażeń wzrokowych, malowanie plamkami czystego koloru (C. Monet, A. Renoir, E. Degas)
- sztuka dla sztuki, podkreślanie wyłącznie jej artystycznej funkcji

7. Sztuka XX wieku

- wpływ tła społeczno-politycznego na sztukę
- do czego dążą artyści, czyli różnorodność poszukiwań twórczych; kilka najbardziej charakterystycznych kierunków i tendencji w sztuce (ekspresjonizm – E. Nolde, kubizm – P. Picasso, abstrakcjonizm – W. Kandinsky, surrealizm – S. Dali)

8. Sztuka najnowsza

- nowe techniki i formy wypowiedzi twórczej; multimedia – jak je odbierać? O czym warto wiedzieć?

Kilka słów komentarza

Dzieje sztuki zostały podzielone tak, aby sztuka nowożytna została wprowadzona w całości, dając wrażenie przełomu w kulturze. Podane zagadnienia to niezbędne kompendium wiedzy, podstawa, którą w miarę chęci i możliwości można rozszerzać dla zainteresowanych uczniów. Większości uczniów proponuję jednak przybliżyć materiał **poprzez prezentację dzieł**, aby ostatecznie stały się **inspiracją** do ich własnej twórczości plastycznej. Materiał jest oczywiście tylko punktem wyjścia do opracowania planu wynikowego czy scenariuszy lekcji.

MATERIAŁ NA TRZY LATA NAUCZANIA

KLASA IV

Zagadnienia wprowadzające

W pierwszym roku nauczania uczniowie powinni mieć możliwość aktywności nieskrępowanej zasadami plastycznej. Warto utrwalić podstawowe słownictwo plastyczne, dotyczące barwy, linii, plamy i faktury podczas omawiania prac plastycznych dzieci. Wymienione środki posłużyły wyrażaniu ich nastroju i emocji, kiedy ilustrowały prawdziwe i fantastyczne historie oraz postacie. Uczniowie uczą się stopniowo rozpoznawać środki wyrazu plastycznego, ale posługują się nimi intuicyjnie. W tej początkowej fazie nauki uczniowie powinni odpowiedzieć na pytania:

- w jaki sposób została wykonana moja praca plastyczna?
- co ona przedstawia?
- jakie barwy, linie, plamy, faktury tworzą moją kompozycję?
- co one wyrażają?

Wypowiedź dziecka, dotycząca jego własnej pracy, będzie dobrym początkiem posługiwania się językiem plastycznym w późniejszych latach nauki. Nauczyciel powinien służyć pomocą i tłumaczyć zagadnienia plastyczne wywołujące zainteresowanie uczniów.

Środki wyrazu plastycznego

1. Barwa

- barwy podstawowe i pochodne
- barwy ciepłe i zimne

2. Linia

- kreska jako ślad narzędzia
- różnorodność kreski i wynikające stąd możliwości ekspresji

3. Plama

- plama jako forma, kształt
- plama jako wyraz ekspresji plastycznej

4. Faktura

- poszukiwania z wykorzystaniem różnych materiałów

5. Kompozycja

- kompozycja dowolna

- kompozycja jako sposób rozmieszczenia elementów na płaszczyźnie i w przestrzeni (wielkość, kształt i układ form)
- kompozycja rytmiczna

Podstawowe wiadomości dotyczące dziedzin sztuki

1. Malarstwo

- techniki malarskie (tempera, akwarela, malarstwo olejne)
- rodzaje przedstawiń (martwa natura, pejzaż, portret, autoportret)
- abstrakcja
- dlaczego malarze tak różnie malują? (style, kierunki, własny styl)
- rozmowa o obrazie

2. Rzeźba

- materiały rzeźbiarskie (głina, kamień, drewno, brąz, beton, plastik, papier itd.)
- funkcje rzeźby (od magiczno-kultowych, religijnych, społecznych po wyłącznie artystyczne)
- rodzaje przedstawiń (popiersia, akty, portrety konne, pomniki)
- płaskorzeźba

3. Architektura

- co to jest architektura?
- różne budowle w różnych epokach (funkcja, materiał budowlany, style)
- dekoracje architektoniczne

4. Rysunek

- techniki rysunkowe (ołówki, węgiel, pastel olejny i suchy, piórko i tusz)

5. Grafika

- czym wyróżnia się grafika?
- techniki graficzne, ryt wklęsły i wypukły (linoryt, monotypia), materiały i narzędzia
- grafika użytkowa (plakaty, foldery, zaproszenia); komputer jako narzędzie pracy

6. Sztuka ludowa

- rękodzieło dawniej i dziś w różnych regionach Polski (garncarstwo, tkactwo, plecionkarstwo z wikliny i słomy)

KLASA V

Zagadnienia wprowadzające

W drugim roku nauki uczniowie utrwalają wiadomości o środkach wyrazu plastycznego, rozszerzając je o dodatkowe ciekawe informacje o barwie i kompozycji. Rozpoznawanie i nazywanie poszczególnych środków zostaje pogłębione o odpowiednie stosowanie podstawowych zasad nimi rządzących. Do takich zasad należy budowanie pracy plastycznej zgodnie z określoną kompozycją. Środki wyrazu plastycznego posłużą w dalszym ciągu wyrażaniu nastroju i emocji w pracach o dowolnej kompozycji, ale zostaje wprowadzane stopniowo koncepcyjne podejście do tematu.

Wstęp do historii sztuki – dzieła malarstwa, rzeźby i architektury jako odzwierciedlenie epoki, w której powstały. W klasie V rozpoczynamy wprowadzanie podstawowych zagadnień z dziejów sztuki. Prezentacja sztandarowych dzieł ma posłużyć ogólnej orientacji w tak obszernym materiale, głównie w ujęciu przyczynowo-skutkowym.

Środki wyrazu plastycznego

1. Barwa

- podstawowe i pochodne
- barwy czyste i złamane
- barwy dopełniające
- barwy ciepłe i zimne
- tonacje barwne (wąska i szeroka gama barw, walor)

2. Linia

- kreska jako wyraz ekspresji
- kreska jako określenie kształtu i przestrzeni

3. Plama

- plama jako forma, kształt
- plama jako wyraz ekspresji plastycznej

4. Faktura

- poszukiwania z wykorzystaniem różnych materiałów

5. Kompozycja

- kompozycja jako sposób rozmieszczenia elementów na płaszczyźnie i w przestrzeni (wielkość, kształt i układ form)
- kompozycja statyczna i dynamiczna
- kompozycja pasowa
- kompozycja symetryczna (symetria środkowa i wieloosiowa)
- kompozycja rytmiczna

W klasie V utrwalamy wiadomości o środkach wyrazu plastycznego za pomocą innych zadań plastycznych, niż w klasie poprzedniej. Proponujemy nowe tematy ćwiczeń i inne techniki. W drugim roku nauki uczniowie utrwalają wiadomości o środkach wyrazu plastycznego, rozszerzając je o dodatkowe ciekawe informacje o barwie i kompozycji. Rozpoznawanie i nazywanie poszczególnych środków zostaje pogłębione o odpowiednie stosowanie podstawowych zasad nimi rządzących. Do takich zasad należy budowanie pracy plastycznej zgodnie z określoną kompozycją. Środki wyrazu plastycznego posłużą w dalszym ciągu wyrażaniu nastroju i emocji w pracach o dowolnej kompozycji, ale zostaje wprowadzane stopniowo koncepcyjne podejście do tematu.

Podstawowe wiadomości dotyczące sztuki ludowej

- wytwory regionalnej sztuki ludowej (w warsztatach twórców)
- zdobnictwo obrzędowe okresu Bożego Narodzenia i Wielkanocy

Dzieje sztuki w zarysie (od prehistorii do końca średniowiecza)

1. Sztuka prehistoryczna

- rys chronologiczny (paleolit, neolit, epoka brązu i żelaza) w kontekście rozwoju społeczności
- malarstwo naskalne (malowidła w Lascaux i Altamirze)
- budowle megalityczne (Stonehenge w Anglii)
- gród w Biskupinie jako przykład zabytku prehistorycznej sztuki budowlanej na terenie Polski

2. Sztuka starożytna – Egipt

- rys chronologiczny i geograficzny, religia i stosunki społeczne
- architektura (piramida Cheopsa jako przykład budowli sepulkralnej)
- malarstwo („Faraon na polowaniu” – kanon postaci)
- rzeźba (Sfinks jako symbol starożytnego Egiptu, kanon na przykładzie posągu faraona)

3. Sztuka starożytna – Grecja

- warunki rozwoju sztuki w Grecji
- porządki architektoniczne
- architektura – świątynie, teatry (Partenon jako przykład świątyni greckiej)
- rzeźba (Fidiasz, Myron, Poliklet – słynni rzeźbiarze i ich dzieła)
- malarstwo wazowe (tematyka i kolorystyka)

4. Sztuka starożytna – Rzym

- warunki rozwoju sztuki rzymskiej
- architektura – Rzymianie jako wielcy budownicy; drogi, łuki triumfalne, akwedukty i inne budowle użyteczności publicznej, jak bazyliki, termy, amfiteatry (Kolosium, łuk Tytusa, akwedukt w Pont du Gard)
- rzeźba (posąg konny Marka Aureliusza)
- malarstwo (freski z Pompejów)

5. Sztuka wczesnochrześcijańska

- warunki rozwoju sztuki pierwszych chrześcijan
- malarstwo w katakumbach rzymskich (symbolika przedstawień)
- bazylika wczesnochrześcijańska – przeznaczenie i konstrukcja

6. Sztuka bizantyńska

- okoliczności rozwoju sztuki Bizancjum
- architektura (świątynia Hagia Sophia)
- ikona – święty obraz (tematyka, sposób wykonania)
- mozaika (San Vitale w Rawennie)

7. Sztuka średniowiecza – romanizm

- wpływ tła historycznego na sztukę romańską
- architektura – rodzaje budowli, cechy charakterystyczne, konstrukcja, kamień jako materiał budowlany (kolegiata w Tumbie pod Łęczycą)
- malarstwo – freski i iluminacje (edukacyjny charakter przedstawień)
- rzeźba i płaskorzeźba podporządkowane architekturze (Drzwi Gnieźnieńskie)

8. Sztuka średniowiecza – gotyk

- wpływ tła historycznego na sztukę gotycką
- architektura; przełom w konstrukcji budowli – system filarowo-żebrowy, łuki odporowe i przypory, cegła jako materiał budowlany
- elementy architektoniczne: maswerki, fiale (pinakle), rzygacze
- witraż – nowy element architektury
- rzeźba podporządkowana architekturze – realizm i ekspresja przedstawień, drewno jako materiał rzeźbiarski (ołtarz Wita Stwosza)
- malarstwo tablicowe

KLASA VI

Zagadnienia wprowadzające

W trzecim roku nauczania uczniowie wciąż utrwalają wiadomości o środkach wyrazu plastycznego poprzez realizację nowych tematów w innych niż dotychczas technikach plastycznych. Znajomość środków wyrazu plastycznego zostaje dodatkowo oparta na zasadzie kontrastu barw, faktur, wielkości, kształtów oraz budowaniu pracy plastycznej zgodnie z zasadami perspektywy. Uczniowie poznają podstawowe rodzaje perspektyw i próbują je zastosować w swoich pracach. Na tym etapie nauczyciel powinien wy magać już postępowania się słownictwem plastycznym ze zrozumieniem. W dalszym ciągu podstawowe znaczenie mają indywidualne rozmowy z uczniem o jego pracy plastycznej – nie tylko budują zasób słownictwa słuchającego, ale też porozumienie i poczucie własnej wartości ucznia, motywują również do dalszej pracy.

Środki wyrazu plastycznego

1. Barwa

- barwy podstawowe i pochodne
- barwy czyste i złamane
- barwy ciepłe i zimne
- tonacje barwne (wąska i szeroka gama barw, walor)
- kontrast barwny

2. Linia

- kreska jako wyraz ekspresji
- kreska jako określenie kształtu i przestrzeni

3. Plama

- plama jako forma, kształt
- plama jako wyraz ekspresji plastycznej

4. Faktura

- poszukiwania za pomocą różnych materiałów
- kontrast faktur

5. Kompozycja

- kompozycja jako sposób rozmieszczenia elementów na płaszczyźnie i w przestrzeni (wielkość, kształt i układ form)
- kompozycja dowolna
- kompozycja statyczna i dynamiczna
- kompozycja pasowa
- kompozycja symetryczna (symetria środkowa i wieloosiowa)
- kompozycja rytmiczna

6. Perspektywa jako sposób ukazywania przestrzeni na płaskiej powierzchni obrazu.

- perspektywa rzędowa i kulisowa
- plany w obrazie
- perspektywa linearna
- perspektywa malarska
- perspektywa powietrzna

Terminologia plastyczna wprowadzana podczas lekcji plastyki w szkole wpływa bezpośrednio na zrozumienie i interpretację otaczających ucznia zjawisk wizualnych, co jest nadrzędnym celem w cyklu nauczania.

Podstawowe wiadomości dotyczące sztuki ludowej

- życie codzienne na dawnej wsi (skansen w regionie)
- architektura (stare drewniane domy w najbliższej okolicy)
- zdobnictwo obrzędowe okresu Bożego Narodzenia i Wielkanocy

Dzieje sztuki w zarysie – sztuka nowożytna

(od renesansu do współczesności)

1. Renesans

- wpływ tła historycznego na sztukę renesansu
- humanizm, nawiązanie do idei antycznych
- architektura – inspiracja architekturą starożytną, poszukiwanie proporcji budowli, równowagi i harmonii, podkreślenie statyki poprzez przewagę poziomów; kamienice, pałace, zamki, ratusze (Tempietto D. Bramantego, Szpital Niewiniątek F. Brunelleschiego)
- rzeźba – niezależność wobec architektury, nowe przedstawienie postaci ludzkiej, której idealne proporcje, równowaga i harmonia kompozycji są przedmiotem poszukiwań artysty – akt („Dawid” Michała Anioła)
- malarstwo – tematyka religijna i mitologiczna, perspektywa malarska, miękkie światłocienie, idealizacja postaci („Mona Lisa” Leonarda da Vinci)
- wielcy twórcy (Leonardo da Vinci, Michał Anioł Buonarroti, Rafael Santi)

2. Barok

- wpływ tła historycznego na sztukę baroku
- architektura – świecka: pałace (Wersal, Wilanów), sakralna: kościoły (Il Gesù, kościół Św. Krzysztofa u Czterech Źródeł F. Borrominiego); charakterystyczne cechy stylu: dynamika formy, bogactwo dekoracji
- malarstwo – tematyka religijna, sceny rodzajowe, martwa natura, pejzaże; cechy stylu: ostry modelunek światłocieniowy, dynamizm, realizm przedstawień (Rembrandt van Rijn, P. P. Rubens)
- rzeźba – ekspresja i dynamizm, dekoracyjność form, zależność wobec architektury („Dawid”, „Ekstaza św. Teresy”, „Apollo i Dafne” G. Berniniego)

3. Klasycyzm

- wpływ tła historycznego na sztukę klasycyzmu
- nawiązanie do antyku
- architektura – świecka: pałace oraz budowle użyteczności publicznej, w tym teatry, banki, urzędy, sakralna: kościoły
- malarstwo i rzeźba – inspiracja klasycznymi kanonami piękna; tematyka mitologiczna lub portrety wykonywane na zamówienie, idealizacja postaci („Śmierć Marata” J.L. Davida, „Paulina Borghese jako Wenus” A. Canovy)

4. Romantyzm

- wpływ tła historycznego na sztukę romantyzmu
- malarstwo – tematyka historyczna lub postacie ze współczesnych czasów (zazwyczaj w natchnionych pozach na tle pejzażu); charakterystyczna melancholia, dynamiczna forma, emocjonalne podejście do tematu („Wolność wiodąca lud na barykady” E. Delacroix, „Tratwa Meduzy” T. Géricault, „Kaprysy” F. Goi, „Szarża pod Somosierrą” P. Michałowskiego)

5. Realizm

- wpływ tła historycznego na sztukę realizmu
- malarstwo i rzeźba – tematyka dnia codziennego z elementami krytyki społecznej („Anioł Pański” J. F. Milleta, „Kamieniarze” G. Courbeta)

6. Impresjonizm

- rozwój fotografii i nauki i ich wpływ na malarstwo
- malarstwo inne niż przedtem; obserwacja i malowanie zmieniającego się światła w plenerze, rejestrowanie wrażeń wzrokowych, malowanie plamkami czystego koloru (C. Monet, A. Renoir, E. Degas)
- sztuka dla sztuki, podkreślanie wyłącznie jej artystycznej funkcji

7. Sztuka XX wieku

- wpływ tła społeczno-politycznego na sztukę
- do czego dążą artyści, czyli różnorodność poszukiwań twórczych; kilka najbardziej charakterystycznych kierunków i tendencji w sztuce (ekspresjonizm – E. Nolde, kubizm – P. Picasso, abstrakcjonizm – W. Kandinsky, surrealizm – S. Dali)
- nowe techniki i formy wypowiedzi twórczej; multimedia – jak je odbierać? O czym warto wiedzieć?

Kilka słów komentarza

Dzieje sztuki zostały podzielone tak, aby sztuka nowożytna została wprowadzona w całości, dając wrażenie przełomu w kulturze. Podane zagadnienia – to niezbędne kompendium wiedzy, podstawa, którą w miarę chęci i możliwości można rozszerzać dla zainteresowanych uczniów. Większości uczniów proponuję jednak przybliżyć materiał **poprzez prezentację dzieł**, aby ostatecznie stały się **inspiracją** do ich własnej twórczości plastycznej. Materiał jest oczywiście tylko punktem wyjścia do opracowania planu wynikowego czy scenariuszy lekcji.

IV. Procedury osiągania celów edukacyjnych

Metody, które nauczyciel zastosuje na lekcji, mają ogromne znaczenie, ponieważ właśnie od sposobu przekazania wiedzy czy określenia problemu plastycznego zależy zaangażowanie ucznia i efektywność jego pracy.

Współczesna dydaktyka określa za najbardziej skuteczne metody:

- 1) podające (pogadanka, opowiadanie, opis, anegdota, objaśnienie, wyjaśnienie),
- 2) eksponujące (slajdy, film, lekcje w galerii, muzeum, ekspozycje prac, pokaz),
- 3) praktyczne (analiza ilustracji, ćwiczenia samodzielne w technikach wskazanych przez nauczyciela, ćwiczenia samodzielne z korektą i bez korekty nauczyciela, plastyczne działania grupowe),
- 4) problemowe (wykład problemowy, dyskusje, metody aktywizujące).

Znane już i coraz częściej doceniane metody aktywizujące uczą poprzez przeżywanie. Ich zastosowanie jest wykładnikiem nowoczesnego nauczania składającego się ku uczniowi, jego potrzebie integracji i sprawdzania się. Angażują one ogół uczniów na zasadzie współzawodnictwa, rozwijają pomysłowość i uczą prowadzenia dyskusji. Uczą również samodzielności i odpowiedzialności za własne sądy i działania. Wyzwalają chęć poznania oraz dają sugestie, wręcz impuls, do realizacji własnych pomysłów.

Ze względu na specyfikę przedmiotu na uwagę zasługują między innymi:

- metody integracyjne,
- definiowania pojęć,
- twórczego rozwiązywania problemów,
- pracy we współpracy,
- dyskusyjne,
- rozwijające twórcze myślenie,
- gry dydaktyczne.

Wybrana metoda pracy ma posłużyć prowadzącemu zajęcia nauczycielowi w rozbudzeniu:

- zainteresowań ucznia,
- ciekawości,
- chęci dialogu,
- emocji,
- myślenia praktycznego wykorzystującego zdobytą wiedzę,
- oraz chęci pogłębiania problemu.

Od inwencji nauczyciela zależy zainicjowanie takiej sytuacji, która zaowocuje podczas lekcji i również po jej zakończeniu.

Podstawowymi wyznacznikami są: zamierzony cel, który należy zrealizować na lekcji (poprzez treści, jakie trzeba przekazać), oraz specyfika klasy. Od inwencji nauczyciela zależy, czy zdecyduje się na prowadzenie zajęć „na kilka frontów”: dla ogółu klasy i kilku indywidualistów, w tym zarówno uczniów sprawiających kłopoty wychowawcze, jak i szczególnie uzdolnionych plastycznie. W każdym z tych przypadków potrzebne jest podejście indywidualne, oparte na doświadczeniu i wyczuciu.

Wyzwaniem dla nauczyciela jest pomoc w rozwoju artystycznym dziecka uzdolnionego. Niewątpliwie trzeba będzie poświęcić mu więcej czasu, stawiać przed nim dodatkowe zadania, wyjaśniać więcej i dogłębniej, wskazywać nowe ścieżki. Pomocne może okazać się rozpoznanie, jakiego typu aktywność przejawia uczeń: słuchową, wzrokową czy czuciową (kiedy działanie i emocjonalne zaangażowanie wpływa najbardziej na zapamiętywanie). Najważniejsze, aby budować jego poczucie wartości poprzez pracę: uczestnictwo w konkursach i wystawach, wykorzystywaniu talentu w przedsięwzięciach na rzecz otoczenia.

Spśród sprawdzonych metod pracy z grupą niezwykle pomocne są metody aktywizujące. Angażują one ogół uczniów na zasadzie współzawodnictwa, rozwijają pomysłowość i uczą prowadzenia dyskusji. Uczą również samodzielności i odpowiedzialności za własne sądy i działania. Wywołują chęć poznania oraz dają impuls do realizacji własnych pomysłów. Niezależnie od wybranej metody czy kilku metod wymiernym efektem zajęć jest **praca plastyczna ucznia**.

Zastosowanie różnorodnych technik, materiałów i form pozwoli zmotywować ucznia do twórczych poszukiwań, ułatwi mu zrozumienie specyfiki tworzenia dzieł sztuki dawniej i dziś.

Proponowane techniki:

- rysunek,
- malarstwo,
- małe formy rzeźbiarskie oraz płaskorzeźba,
- proste techniki graficzne (monotypia, stempel, frotaż, kalkografia),
- projektowanie graficzne (np. projekt znaku),
- mozaika,
- różne formy papieroplastyki,
- techniki mieszane (kolaż),
- formy przestrzenne (konstrukcje, makiety),
- techniki komputerowe,
- wykorzystanie poznanych technik plastycznych do realizacji szkolnych (ekspozycje, dekoracje, kroniki, gazetki, prezentacje).

Miejscem, gdzie odbywają się lekcje plastyki, jest zazwyczaj pracownia szkolna, przeważnie wyposażona standardowo, ponieważ służy również do przeprowadzania innych zajęć.

Bardzo dobrze, jeśli na miejscu są do dyspozycji: zlew z bieżącą wodą oraz szafka na materiały wyłącznie plastyczne. Uczniowie zwykle przynoszą większość potrzebnych materiałów ze sobą, warto jednak mieć: folie do zabezpieczania ławek, podkładki z grubej tkaniny, nożyce, stołeczki oraz większe pojemniki na wodę, pędzle, farby, kredki oraz papier.

W takiej pracowni mobilizująco działa klimat wnętrza, który tworzymy wspólnie z dziećmi.

Elementy, jakie mogą pojawić się w pracowni:

- reprodukcje malarstwa, oprawione w ramy, wiszące na ścianach,
- tablice poglądowe (np. o stylach w architekturze lub technikach plastycznych),
- biblioteczka podręczna,
- tablica informacyjna (aktualności kulturalne, informacje o konkursach itp.),
- bieżąca ekspozycja prac plastycznych uczniów.

Warto gromadzić przez lata najlepsze prace uczniów. Będą one podstawą do ewaluacji metod pracy nauczyciela.

Różne metody pracy mają też związek z wyborem miejsca zajęć. Oprócz pracowni szkolnej można polecić:

- salę komputerową i telewizyjną,
- plener w okolicy,
- otoczenie zabytku lub pomnika,
- galerie,
- muzea,
- pracownię artysty,
- salę gimnastyczną,
- otoczenie szkoły,
- ulicę.

Miejsce wybieramy w zależności od możliwości i potrzeb.

Warsztat nauczyciela

W pracy nauczyciela pomocne będą wydawnictwa skierowane bezpośrednio do niego, czyli przewodnik dla nauczyciela i scenariusze lekcji.

Jako publikacje pomocnicze mogą służyć opracowania z historii sztuki, publikacje biograficzne o wielkich artystach oraz popularnonaukowe z zakresu sztuki, to jest słowniki, leksykony oraz inne, jak albumy, wydawnictwa specjalistyczne o konkretnych technikach plastycznych, multimedialne programy edukacyjne, filmy o sztuce. Przy dzisiejszych możliwościach technicznych sam nauczyciel może przygotować projekcję multimedialną potrzebną na lekcję (np. w programie Power Point).

Dodatkowym elementem wspomagającym mogą być kursy, warsztaty czy konferencje organizowane dla nauczycieli plastyki przez ośrodki metodyczne, szkoły lub ośrodki kultury.

Należy preferować sylwetkę nauczyciela plastyki otwartego na aktualne wydarzenia kulturalne, mającego dobrą orientację w świecie sztuki tak bogatym i różnorodnym, że czasem niezrozumiałym dla młodego człowieka. To zadaniem nauczyciela jest tłumaczyć te zawiłości, wskazywać związki – przygotowywać odbiorcę sztuki, a czasem i twórcę.

V. Ocena osiągnięć ucznia

Wystawienie oceny z przedmiotu „plastyka” powinno być poprzedzone wyczerpującą informacją ze strony nauczyciela o wymaganiach wynikających z realizowanego programu i metodach ich sprawdzania już na początku roku szkolnego. W przypadku tego przedmiotu ogromną trudność stanowi fakt, że nie można brać pod uwagę wyłącznie zdolności plastycznych, lecz także wysiłek i zaangażowanie ucznia wkładane w realizację poszczególnych zadań. Dostosowanie metod oceniania do możliwości ucznia pozwoli na rzetelną ocenę poziomu jego wiadomości i umiejętności, a indywidualne podejście do każdego zmotywuje do dalszych poszukiwań twórczych. Warto podkreślić znaczenie poszukiwań, a tak naprawdę chęci aktywności plastycznej, ponieważ na niej przede wszystkim opiera się ten etap edukacji w dziedzinie, którą się zajmujemy.

Ocena jest informacją dla ucznia, rodzica oraz nauczycieli innych przedmiotów o osiągnięciach, trudnościach, a także wyjątkowych uzdolnieniach dziecka. Stanowi także wskazówkę do dalszej pracy dla samego nauczyciela prowadzącego przedmiot. Powinna być jawna, oparta na jasnych, zrozumiałych dla dzieci kryteriach, z możliwością poprawy, jeśli dziecko wyrazi taką chęć i potrzebę.

Na ocenę końcową wpływają bieżące oceny wystawiane za:

- realizację indywidualnych zadań plastycznych (według kryteriów dotyczących użytych środków wyrazu plastycznego, pomysłowości w podejściu do tematu, zaangażowania i estetycznego wykonania)
- wypowiedzi ustne (według kryterium logiki, zgodności z tematem, wymaganej zawartości merytorycznej i zastosowania poznanych terminów plastycznych)
- pracę pisemną (według kryterium zgodności z tematem, jasności i logiki wypowiedzi, zawartości merytorycznej i zastosowania pojęć plastycznych)
- pracę zespołową (według kryterium podziału obowiązków, organizacji pracy, umiejętności porozumiewania się, wiedzy i prezentacji zrealizowanego zadania)
- ponadprogramowe prace plastyczne lub inne formy aktywności związanej z przedmiotem, takie jak konkursy, wystawy, prezentacje.

Skala ocen:

Oceny semestralne i na koniec roku począwszy od klasy IV są zgodne ze skalą cyfrową **1–6**. Stosuje się ich następujące odpowiedniki słowne i skróty:

- stopień celujący – 6 (cel.)
- stopień bardzo dobry – 5 (bdb.)
- stopień dobry – 4 (db.)
- stopień dostateczny – 3 (dst.)
- stopień dopuszczający – 2 (dop.)
- stopień niedostateczny – 1 (ndst.)

Oceny bieżące są zgodne z przyjętą skalą, ale dopuszcza się stosowanie stopni ze znakiem + lub –.

Wymagania na poszczególne oceny szkolne powinny być opracowane i podane uczniom do wiadomości już na początku roku szkolnego, a poprzez systematyczne ocenianie w ciągu roku potwierdzane, aby uczeń widział ich praktyczne zastosowanie.

Oto przykładowe zestawienie:

a) celujący

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, którego zainteresowania z dziedziny plastyki widoczne są jako jego pasja: posiada zasób wiedzy określony programem nauczania lub nawet znacznie wykraczający poza program, realizuje treści programowe poprzez samodzielną pracę twórczą. Uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach plastycznych. Wykorzystuje wiedzę plastyczną i nabyte umiejętności w nowych sytuacjach poznawczych. Pracuje systematycznie, jest zawsze przygotowany, aktywny na lekcjach, wykonuje dodatkowe zadania wykraczające poza obowiązkowe czynności lekcyjne.

b) bardzo dobry

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres treści określonych programem nauczania. Posiada wiedzę uzyskaną w wyniku rozwijania zainteresowań przedmiotem oraz umiejętność zastosowania jej w swojej pracy. Uczestniczy w szkolnych konkursach. Stosuje zdobytą wiedzę i umiejętności w nowych sytuacjach poznawczych. Pracuje systematycznie i aktywnie bierze udział w zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych. Dobrowolnie wykonuje różne prace związane ze zdobywaniem i z zastosowaniem wiedzy i umiejętności.

c) dobry

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który opanował treści najważniejsze w strukturze przedmiotu w zakresie wymagań zawartych w podstawach programowych. Wykazuje się umiejętnością stosowania wiadomości w sytuacjach typowych, według wzorów znanych z lekcji i podręczników. Jest aktywny na lekcjach i zadowolająco wykonuje zadania związane z procesem lekcyjnym. Czasami podejmuje zadania dodatkowe, wynikające ze specyfiki danego przedmiotu.

d) dostateczny

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który opanował wiadomości i umiejętności określone programem nauczania w danej klasie na poziomie nieprzekraczającym wymagania zawarte w podstawach programowych. Poza tym wykazuje się niewielką aktywnością na lekcjach, czasami nie jest przygotowany do lekcji, ćwiczenia plastyczne wykonuje niezbyt starannie, niewielkim nakładem pracy.

e) dopuszczający

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który ma duże braki w wiadomościach i umiejętnościach określonych w podstawach programowych. Jednak nie przekreślają one jego szansy na uzyskanie niezbędnej, podstawowej wiedzy z danego przedmiotu w ciągu dalszej nauki. Nie jest aktywny na lekcji, bardzo często nie jest przygotowany, prace praktyczne wykonuje niedbale, nie angażując się zbyt. Wyraża chęć poprawy.

f) niedostateczny

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który ma bardzo duże braki w wiadomościach i umiejętnościach określonych w podstawach programowych. Jego postawa podczas

lekcji nie rokuje nadziei na przyszłość: odmawia wykonywania zadań praktycznych i teoretycznych, przeszkadza w prowadzeniu lekcji, ostentacyjnie wyraża lekceważący stosunek do przedmiotu, nauczyciela lub kolegów. Nie wykazuje chęci poprawy, a więc nie rokuje możliwości uzyskania przez niego podstawowej wiedzy z danego przedmiotu w ciągu dalszej nauki.

Ocenianie uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

Nauczyciel jest zobowiązany, na podstawie pisemnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej poradni specjalistycznej, obniżyć wymagania edukacyjne w stosunku do ucznia, u którego stwierdzono trudności w uczeniu się lub deficyty rozwojowe, uniemożliwiające sprostanie wymaganiom edukacyjnym wynikającym z programu nauczania oraz zobowiązany jest opracować i podać uczniowi nowy zakres treści programowych i wymagań na oceny.

Raz jeszcze należy podkreślić, jak ważne jest indywidualne podejście do ucznia. Niektórym można pozwolić skończyć pracę w domu, ponieważ potrzebują więcej czasu czy spokoju; zwróćmy przy tym szczególną uwagę na samodzielność, którą trzeba egzekwować często radykalnymi metodami (np. nie przyjmując prac niesamodzielnych, które nauczyciel plastyki potrafi bez trudu rozpoznać). Promocja samodzielnej pracy, a zwłaszcza myślenia (pomysł), ma duże znaczenie i przekłada się na większość sytuacji życiowych.

VI. Przewidywane osiągnięcia ucznia

Po ukończeniu nauki w szkole podstawowej uczeń powinien wykazać się umiejętnościami, które wynikają z praktycznego zastosowania wiadomości przyswojonych na lekcjach plastyki oraz sytuacji towarzyszących poznawaniu sztuki w jej różnych formach. Punktem odniesienia do opracowania szczegółowych osiągnięć ucznia są **treści programu**:

1. Środki wyrazu plastycznego: barwa, kreska, plama barwna, faktura, kompozycja, perspektywa.
2. Działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach: rysowanie, malowanie, rzeźbienie, formowanie, modelowanie, wycinanie, komponowanie, projektowanie itd.
3. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna – język przestrzeni, koloru, ciała).
4. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu: garncarstwo, plecionkarstwo, tkactwo, rzeźba, malarstwo na szkle, koronkarstwo, tradycyjne zdobnictwo, architektura ludowa.
5. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej – pomniki, galerie, muzea, również bezpośredni kontakt z artystami i ich pracą.
6. Krajobraz kulturowy – obserwacja, nazywanie, analiza tego wszystkiego, co stworzył człowiek w długotrwałym procesie rozwoju cywilizacji – zdobyczy zarówno materialnych, jak i duchowych.
7. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).

Uczeń potrafi:

- wymieniać gatunki sztuk pięknych,
- wymieniać dziedziny sztuk plastycznych,
- nazywać i rozróżniać poszczególne techniki plastyczne,
- wymieniać i charakteryzować środki ekspresji plastycznej,
- wskazywać formy kontaktu ze sztuką,
- porządkować epoki w sposób chronologiczny,
- wymieniać przykłady dzieł reprezentatywnych dla danej epoki,
- określać przynależność zabytku do epoki,
- porównywać cechy dzieł z różnych epok,
- wymieniać charakterystyczne tematy i typy przedstawień w różnych epokach,
- opisywać dzieło sztuki,
- wymieniać najważniejsze zabytki w Polsce,
- wymieniać przykłady regionalnej sztuki ludowej,
- odczytywać znaki plastyczne, stosowane w życiu codziennym na mapach, planach, schematach,
- rozumieć przekaz wizualny, operuje adekwatnym słownictwem,
- wymieniać różne formy aktywności kulturalnej,
- stosować podstawowe zasady estetyki dnia codziennego,
- używać terminów i pojęć plastycznych ze zrozumieniem,

- argumentować swoje opinie,
- zaprezentować i obronić twórczość własną,
- planować realizację zadania,
- dobrać technikę do zamierzonego przekazu,
- wykorzystać możliwości płynące z użytej techniki,
- dobrać środki wyrazu plastycznego do przedstawianego problemu,
- posługiwać się przyborami plastycznymi lub niezbędnymi narzędziami,
- mobilizować się w pracy, finalizując ją,
- utrzymywać porządek w miejscu pracy,
- stosować zasady bezpieczeństwa i higieny pracy,
- porozumiewać się w grupie,
- szanować pracę własną i innych,
- zdobywać samodzielnie informacje i posługiwać się nimi,
- wymienić najważniejsze osiągnięcia kultury polskiej, z uwzględnieniem znaczącej roli sztuki,
- czytać treści z dzieł sztuki, na przykład określać ważne wydarzenia z historii Polski,
- posługiwać się planem, schematem, szkicem,
- stosować ogólnie znane symbole, znaki,
- stosować podstawowe zasady estetyczne w projektowaniu i wykonywaniu prostych form o charakterze użytkowym.

Przewidywane osiągnięcia ucznia obejmują również umiejętności przyswojone podczas realizacji ścieżek edukacyjnych w ramach zajęć plastyki:

Edukacja prozdrowotna

- dbanie o własne zdrowie oraz współpraca z dorosłymi w tym zakresie,
- rozróżnianie czynników wpływających na zdrowie w sposób pozytywny i negatywny,
- rozpoznawanie zagrożeń i reagowanie na nie,
- organizowanie czasu wolnego i nauki pozaszkolnej.

Edukacja ekologiczna

- obserwacja zjawisk zachodzących w przyrodzie w najbliższej okolicy,
- rozpoznawanie pozytywnych i negatywnych stron ingerencji człowieka w środowisko,
- aktywne uczestnictwo w akcjach na rzecz ochrony przyrody,
- świadomość wpływu codziennych czynności człowieka na stan naturalnego środowiska.

Edukacja czytelnicza i medialna

- posługiwanie się podstawowymi urządzeniami medialnymi,
- poszukiwanie i wykorzystywanie informacji zawartych w encyklopediach, słownikach, albumach i innych wydawnictwach pozaksiążkowych,
- krytyczne podejście do wartości szerokiej oferty medialnej i umiejętność właściwego wyboru,
- umiejętność odróżnienia relacji obiektywnej od interpretacji – komentarza.

Wychowanie do życia w rodzinie

- prawidłowe komunikowanie się, rozwiązywanie konfliktów,
- dostrzeganie potrzeb własnych i innych ludzi, wyrażanie uczuć,
- akceptowanie i poszanowanie własnego ciała, zachowanie własnej intymności,
- rozumienie problemów związanych z dojrzewaniem,
- aktywny udział w życiu rodziny.

Edukacja regionalna

- umiejętność zauważenia związków tradycji rodzinnych z tradycją własnego regionu,
- wpływ pozytywnych wartości związanych z kulturą na życie poszczególnych ludzi,
- uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych lokalnej społeczności.

Wychowanie patriotyczne

- utrwalanie znajomości symboli narodowych i państwowych,
- właściwe zachowanie podczas uroczystości szkolnych i państwowych,
- umiejętność zauważenia sytuacji problemowych w szkole i w środowisku oraz podejmowanie działań w celu ich rozwiązania,
- zorganizowanie wyborów do samorządu klasowego lub szkolnego,
- nazywanie współczesnej postawy młodego człowieka – ucznia wobec kraju, narodu.

VIII. Uwagi końcowe

Coraz częściej przedmiot „plastyka” w szkole nie jest już traktowany posiłkowo i okazjonalnie. Nie chcąc bagatelizować jej roli użytkowej, należy zwrócić uwagę na znaczenie diagnozujące. Znajomość psychologii rozwojowej dzieci pozwala dostrzec w pracach plastycznych problemy rodzinne, szkolne, a nawet psychiczne. Można zauważyć w nich również objawy dysortografii czy problemów z lateralizacją ucznia. Kontakt z wychowawcą, pedagogiem, innymi nauczycielami oraz rodzicami jest wówczas bardzo potrzebny, a życzliwość, zainteresowanie oraz natychmiastowa dyskretna pomoc daje gwarancję niedopuszczenia do poważnych problemów.

Zajęcia plastyczne są też uznaną od dawna metodą terapeutyczną; niektóre uspokajają, uczą koncentracji, inne powodują wyzwianie ukrytych emocji. Świadomość tych możliwości sprawia, że odpowiedzialność za dziecko staje się większa. Przydaje się ona w przypadkach dzieci dysfunkcyjnych, z orzeczeniami i specjalnymi zaleceniami. To dodatkowe zadanie i praca dla nauczyciela plastyki, ponieważ po konsultacji z psychologiem czy pedagogiem szkolnym należałoby przygotować dla konkretnego dziecka indywidualny program, uwzględniający obniżone czy specjalne wymagania.

Pomimo trudów w pracy nauczyciela jest wiele radości: pielęgnowanie talentów, które odnoszą sukcesy, wdzięczność rodziców, radość dzieci, że potrafią, nagrodzony wysiłek włożony w trudne przedsięwzięcia. Jednak podstawowe umiejętności i wiedzę wynosi się z powszednich lekcji szkolnych. Od nauczyciela zależy, czy staną się dla ucznia świętem.

NOTATKI

NOTATKI